

§ 3. — AD ARGUMENTA CONTRA QUARTAM CONCLUSIONEM

Ad argumenta Scoti. — Ad primum Scoti contra quartam conclusionem, dicitur, negando minorem. Et ad probationem, dicitur quod peccat per fallaciam consequentis, arguendo negative ab una causa veritatis ad propositionem habentem plures causas veritatis. Nam arbitrium sacerdotis in iudicando et imponendo pœnitenti pœnam satisfactoriam, dupliciter esse contingit rectum. Primo modo, quia attingit pœnam cuius est adæquate debitor pœnitens secundum iudicium Dei; et sic conceditur quod arbitrium sacerdotis non potest hoc modo esse rectum, nisi casu, vel per miraculum speciale. Secundo modo, quia attingit pœnam quæ in hoc seculo expedit pœnitenti secundum iudicium Ecclesiæ; et hoc modo arbitrium sacerdotis in tali materia potest esse rectum sine casu et sine miraculo, considerando regulas Patrum et dispositionem pœnitentis.

Ad secundum patet per idem: quia non est impossibile Ecclesiam recte arbitrari sic ut arbitrium sit dignum ratificari apud Deum, ut argumentum false supponit, sicut præcedens.

Ad tertium, negatur minor. Quia licet sacerdoti non constet de voluntate Dei, quantam pœnam vult infligere pœnitenti; potest tamen sibi constare quantam pœnam est sibi in hoc sæculo expediens. Et hoc sufficit ad rectum arbitrium.

Ad quartum dicitur quod, si sacerdos imponat pœnitentiam maiorem condigno, pœnitens tenetur eam implere, si possit, in hoc sæculo; sed in alio sæculo non exigitur quod totam exsolvat. Et similiter, si imponat minorem condigno, non exigitur quod maiorem exsolvat hic; sed in alio sæculo exigitur. Omnes prædictas solutiones ponit sanctus Thomas sententialiter, dist. 20, q. 1, art. 2, in solutione secundæ quæstiunculæ, ubi sic dicit: « Actus ministri bonus vel malus nihil diversificat in efficacia sacramentorum. Unde, sive sacerdos discrete se habeat in injunctione pœnitentiæ, sive non, nihil diversificatur quantum ad efficaciam absolutionis, confessionis et contritionis. Et ideo, sive discrete pœnitentiam injungat, sive non, semper manet reatus ad pœnam ejusdem quantitatis. Et ideo, si eam hic non explet, ab eo in purgatorio exigitur. » — Hæc ille. — Item, in solutione secundi, sic dicit: « Pœnitens cui major condigno pœnitentia injuncta est, tenetur eam explere ex sacerdotis injunctione, qui non solum debitum pœnæ considerat, sed peccato remedium adhibet. Unde post hanc vitam non exigitur ab eo tota, sed solum quantum sufficit ad debitum solvendum. » — Hæc ille. — Item, in solutione tertii, sic: « Sacerdos minorem condigno pœnitentiam injungens, non semper peccat. Tum quia non potest determinate quantitatem debitæ

pœnæ cognoscere; quamvis aliquid proprie, consideratis regulis Patrum, determinate possit. Tum quia quandoque etiam ex industria minorem pœnam imponens, plus prædest pœnitenti quam noceat, qui forte, propter magnitudinem pœnæ, posset a pœnitentia peragenda impediri, propter debilitatem virtutis adhuc de novo in eo recuperatæ; et ideo negligit minus damnum, ut evitet majus; et iterum paulatim confortatus in eo divinus amor, ad plura opera pœnitentiæ peragenda ipsum incitabit propria sponte, quam sacerdos sibi secundum quantitatem peccatorum injungere potuisset. » — Hæc ille. — Et plura alia dicit in eodem articulo, ad confirmationem dictarum solutionum facientia. Ex quibus patet quod ad rectum arbitrium confessoris non exigitur quod semper imponat pœnam condignam pœnitenti, sed sufficit quod injungat quantam expedit ei pro nunc, consideratis regulis Patrum et dispositione pœnitentis (cujus oppositum arguens putabat); et quomodo omnia argumenta fundantur in isto parallogismo fallaciæ consequentis, scilicet: *Sacerdos non potest recte arbitrari quoad hoc; ergo non potest recte arbitrari ullo modo.*

Ad argumentum pro quæstione (α) responsum est in probatione (ε) tertiæ conclusionis (γ).

Et hæc de quæstione sufficiant. De qua benedictus Deus. Amen.

DISTINCTIO XX

QUÆSTIO I.

UTRUM PER INDULGENTIAS POSSIT ALIQUID REMITTI DE PœNA SATISFACTORIA

CIRCA vigesimam distinctionem 4. *Sententiarum* quæritur: Utrum per indulgentias possit aliquid remitti de pœna satisfactoria.

Et arguitur quod non. Quia hoc ad potestatem excellentiæ pertinet, ut sine sacramento effectus sacramentorum tradatur. Sed nullus habet potestatem excellentiæ, nisi Christus. Cum ergo satisfactio sit pars sacramenti, operans ad dimissionem pœnæ debitæ, videtur quod nullus purus homo possit dimittere debitum pœnæ sine satisfactione.

In oppositum arguitur. Quia Ecclesia generalis non potest errare; quia ille qui in omnibus exau-

(α) quæstione. — conclusione Pr.

(ε) probatione — responsione Pr.

(γ) Cfr. etiam ea quæ dicta sunt art. 3, § 2, circa finem.

ditus est pro sua reverentia (ad Hebræos, 5, v. 7), dixit Petro, super cujus confessione fundata est Ecclesia: Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, Lucæ. 22 (v. 32). Sed Ecclesia generalis indulgentias approbat et facit. Ergo indulgentiæ aliquid valent.

In hac quæstione sunt tres articuli. In primo ponuntur conclusiones. In secundo, objectiones. In tertio, solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio: Quod indulgentiæ quas concedit Ecclesia, aliquid valent, tam in foro Ecclesiæ, quam in iudicio Dei.

Hanc probat sanctus Thomas, præsentī distinctione, q. 1, art. 3, q^{da} 1, ubi sic dicit: « Ab omnibus conceditur indulgentias aliquid valere; quia impium esset dicere quod Ecclesia aliquid vane faceret. Sed quidam dicunt quod non valent ad solvendum a reatu pœnæ quam quis in purgatorio secundum Dei iudicium meretur, sed valent ad absolvendum ab obligatione qua sacerdos obligavit pœnitentem ad pœnam aliquam, vel ad quam etiam ordinatur ex statutis canonum. Sed hæc opinio non videtur vera. Primo, quia est expresse contra privilegium Petro datum, ut quod ille remitteret in terra, et in cœlo remitteretur; unde remissio quæ fit in foro Ecclesiæ, valet etiam quantum ad forum Dei. Secundo, quia Ecclesia huiusmodi indulgentias faciens, magis damnificaret quam adjuvaret: quia remitteret ad graviore pœnas, scilicet purgatorii, absolvendo a pœnitentiis injunctis. Et ideo aliter dicendum, quod valent et quantum ad forum Ecclesiæ, et quantum ad iudicium Dei, ad remissionem pœnæ residuæ post contritionem, confessionem et absolutionem, sive sit injuncta, sive non. » — Hæc ille.

Ex quibus patet duplex ratio pro conclusione.

Secunda conclusio est quod huiusmodi indulgentiæ valorem habent propter merita Christi et aliorum sanctorum.

Hanc ponit sanctus Thomas, ubi supra (4. Sentent., dist. 20, q. 1, art. 3, q^{da} 1), ubi, statim post verba prædicta, sic subdit: « Ratio, inquit, quare indulgentiæ valent, est unitas corporis mystici, in qua multi in operibus justitiæ supererogaverunt ad mensuram debitorum suorum, et multas tribulationes injuste illatas sustinuerunt patienter, per

quas multitudo pœnarum poterat expiari, si eis deberetur; quorum meritorum tanta est copia, quod omnem pœnam debitam nunc viventibus excedunt; et præcipue propter meritum Christi, quod, et si in sacramentis operatur, non tamen efficacia ejus in sacramentis includitur, sed sua infinitate efficaciam sacramentorum excedit. Dictum est autem supra (dist. 20, q. 1, art. 2, q^{da} 3), quod unus pro alio satisfacere potest. Sancti autem in quibus superabundantia operum satisfactionis invenitur, non determinate pro isto qui remissione indiget, huiusmodi opera fecerunt; alias enim absque omni indulgentia remissionem consequeretur; sed communiter pro tota Ecclesia, sicut Apostolus dicit se implere ea quæ desunt passioni Christi in corpore suo pro Ecclesia ad quam scribit, *Colossens. 1* (v. 24). Et sic prædicta merita sunt communia totius Ecclesiæ. Ea autem quæ sunt communia multitudinis alicujus, distribuuntur singulis de multitudine secundum arbitrium ejus qui multitudini præest. Unde, sicut aliquis consequeretur remissionem pœnæ, si aliquis pro eo satisfaceret; ita etiam si satisfactio alterius per eum qui potest, sibi distribuatur. » — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ratio pro conclusione: Quicumque potest alicui pœnitenti distribuere satisfactiones Christi et sanctorum, potest dare illi indulgentias. Sed primum potest Praelatus Ecclesiæ. Ergo et secundum.

Et in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM

I. Argumenta Durandi. — Quantum ad secundum articulum, arguendum est contra conclusiones. Et quidem contra secundam arguit Durandus (dist. 20, q. 3), præsertim contra aliqua contenta in probatione ejus, dicens: De merito Christi nullum est dubium quin pertineat ad thesaurum Ecclesiæ, et sufficiat. Christus enim per passionem suam satisfecit, quantum ad sufficientiam, pro peccatis mundi, sicut prædixerat Joannes Baptista, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*, ut habetur, Joan. 1 (v. 29); et, prima canonica Joannis, cap. 2 (v. 2), dicitur quod *ipse est propitiatio pro peccatis nostris, et non solum pro peccatis nostris, sed totius mundi*. Constat autem quod non omnes de mundo salvantur, sed pauci respectu aliorum, secundum illud evangelicum (Matth. 20, v. 16; et 22, v. 14), *Multi sunt vocati, pauci vero electi*. Ergo de pœna Christi, quæ sufficere potest ad recompensandum pœnam omnium peccatorum mundi

debitam, semper multum restat, cum pro paucis qui salvantur, satisfaciatur. Et si omnes de mundo salvarentur, adhuc meritum passionis Christi superabundaret: quia qua ratione sufficiens est ad satisfaciendum pro peccatis totius mundi, eadem ratione sufficiens est ad satisfaciendum pro peccatis plurium mundorum, si essent. — De merito autem passionis sanctorum, potest verti in dubium utrum pertineant ad thesaurum Ecclesie. Posset enim videri quod non: quia unus non potest mereri alteri, sic quod meritum unius cedat alteri ad meritum, sed solum quia fructus seu merces meriti unius redundat in alterum; ut cum aliquis servit diviti, ut pauper ei obligatus a debito liberetur, vel ut habeat mercedem operis, in toto vel in parte, prout placet operanti transferre.

Ex hoc sic arguitur: Intentio merentis est necessaria ad hoc quod fructus seu merces meriti sui redundet in alterum: sic enim fructus meriti passionis Christi in nos redundat, ex ejus expressa intentione; dixit enim (Lucæ 22, v. 19), *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, et (ibid. v. 20), *Hic est calicis*, etc. Quod autem intentio quorumcumque sanctorum (α) fuerit fructum passionum suarum in nos transferre, nulla historia docet, nec in gestis martyrum legitur. Qualiter ergo et per quem modum fructus passionum suarum communicabitur (β) nobis per indulgentiam factam a quocumque, non bene apparet.

Idem probatur sic: Illud quod est plenarie remuneratum, vel postea remunerabitur, non videtur quod sit pro alio satisfactorium. Sed quidquid pœnæ sustinuerunt sancti martyres ultra quam peccata eorum meruerunt, est eis plenarie remuneratum, vel, resumpto corpore, remunerabitur plenarie. Ergo non videtur quod illud possit nobis cedere ad satisfactionem. Sed de thesauro Ecclesie datur nobis per indulgentiam pœnæ satisfactoriam, secundum hanc opinionem. Ergo pœnæ quas sancti sustinuerunt, non pertinent ad thesaurum Ecclesie; sed solum passio Christi, quæ excedit pœnam omnibus peccatis mundi debitam. Minor supponitur. Major etiam videtur ex præcedentibus satis clara: quia, si tota merces meriti redditur merenti, et eam in seipso et pro seipso recipit, nihil restat quod in utilitatem alterius possit cedere; quia extra totum nihil est.

Sed tamen contra hanc rationem dicunt aliqui, quod, secundum eam, sequitur quod nullus homo, nec etiam Christus homo, possit satisfacere pro alio, nec in toto, nec in parte; nec aliquis pro seipso; quæ sunt falsa et erronea. Quod probant sic: Quia, ut dicunt (γ) ipsi, Christo et omni homini plene

remuneratum est, vel plenarie remunerabitur in resurrectione (α), quidquid meruerunt, sustinendo quascumque passiones et quoscumque labores. Si ergo illud quod plenarie remuneratum est alicui, non potest cedere ad satisfaciendum pro alio, sequitur quod nec ipse Christus per passionem suam, nec aliquis sanctus, fecit vel passus est aliquid quod possit aliis cedere in expiationem alicujus pœnæ, immo nec sibiipsi, cum totum remuneretur.

Hæc autem instantia continet quædam manifeste falsa. Constat enim quod merita Christi non fuerunt ei in seipso a Deo plene et perfecte remunerata, nec remunerabuntur, sicut cæteris sanctis: nam summa merces qua remunerantur sancti pro suis meritis, est visio beata, et fruitio (cætera enim omnia, sicut dotes corporis, et quæcumque alia, pertinent ad præmium accidentale, quod est minus, et respectu primi est quasi secundum quid); cum ergo Christus pro suis meritis non fuerit remuneratus visione et fruitione beatis (hæc enim habuit plenissime absque ullo merito, ab instanti suæ conceptionis), patet quod merita ejus non fuerunt ei in seipso remunerata æque plene et perfecte sicut cæteris sanctis, nec illo summo præmio quo Deus merita sanctorum et passiones remunerat supra condignum, secundum illud *Romanor.* 8 (v. 18), *Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*. Ergo quod est ei minus plene remuneratum, potest nobis cedere ad satisfactionem. Et illud potissime fuit meritum suæ passionis. Unde omnes Doctores concorditer dicunt quod Christus per suam passionem non meruit sibi nisi gloriam corporis et exaltationem sui nominis, nobis autem meruit redemptionem seu liberationem a peccatis. Et sic clare falsum est quod isti dicunt de merito Christi et ejus remuneratione in seipso, etc.

Item, falsum est quod dicunt, quod secundum rationem nostram sequeretur quod nullus homo posset satisfacere pro alio, nec etiam pro seipso. Quia pœna per pœnam recompensatur; si ergo quis pro peccatis suis sit debitor pœnæ, et ipse contritus, propria sponte, vel ex sacerdotis impositione, faciat aliquam pœnitentiam, quare non satisfaciet in aliquo pro seipso? Similiter, si, de voluntate sacerdotis vel satisfaciens, unus faciat pœnitentiam pro alio impositam, quare non satisfaciet pro eo in aliquo, non apparet, nec ex ratione nostra sequitur. Circa quod est (β) intelligendum quod omne opus bonum, factum pro Deo, et in charitate, est meritorium vite æternæ. Si autem sit pœnale, non solum est meritorium, quia bonum, immo est satisfactorium pro pœna; nec plus remunerabitur in quantum pœnale, nisi per expiationem pœnæ debitæ; semper tamen acceptum erit Deo, in quantum est

(α) sanctorum. — Om. Pr.

(β) a verbo ergo usque ad communicabitur, om. Pr.

(γ) ut dicunt. — dicunt quod Pr.

(α) resurrectione. — remissione Pr.

(β) est. — Om. Pr.

bonum et virtuosum, et remunerabitur premio essentiali. Si autem operans non sit debitor alicujus pœnæ, vel non tantæ, tunc opus suum pœnale remunerabitur non solum premio essentiali, quia bonum fuit, sed premio accidentali, quia fuit pœnale. Et, secundum hoc, martyres non solum dicuntur habere auream, hoc est, premium essentiali, sed aureolam, hoc est, aliquod premium accidentale, propter pœnalitatem martyrii. Cum ergo dicitur quod omne opus bonum remuneratum est, vel remunerabitur cuilibet in resurrectione, verum est quantum ad premium essentiali. Sed, si sit non solum bonum, sed pœnale, et operans, seu sustinens pœnam, fuerit debitor pœnæ pro seipso, vel sustinuit eam pro alio, tunc talis pœna nō plus remunerabitur, quia jam cessit in solutionem alterius. — Hæc Durandus, in forma.

II. Argumenta quorundam. — Contra eandem conclusionem arguunt quidam alii (apud Petrum de Palude, dist. 20, q. 4), dicentes quod dubium est de merito Christi, et quoad pœnam damni, et quoad pœnam sensus.

Primo (z). Quia quidquid sit de pœna actualis peccati quoad pœnam sensus, non videtur quod pœnam damni Christus solverit, qui illam non sustinuit.

Secundo. Quia, cum actuali mortali debeatur pœna æterna, non fuit tantum de pœnalitate in morte Christi, nec intensive, nec extensive, quantum est in pœna sensus æterna, quæ est in inferno. Unde, cum æqualitas satisfactionis attendatur secundum comparationem pœnæ ad pœnam, Christus quidem potuit mereri dimissionem pœnæ æternæ totalem damni et sensus, quæ fit in baptismo adulti peccatoris, et commutationem pœnæ æternæ in temporalem, quæ fit in pœnitentia : quia divinitas illud operata est, quia Deus agere et coagere potest ; et sic meritum fuit infinitum. Sed non potuit, ut videtur, satisfacere pro pœna æterna : quia non potuit ex humanitate sustinere tantam pœnam, quanta est illa inferni ; nec divinitas compassa est, quia pati non potuit. Immo videtur quod nec solutio pœnæ temporalis fieri possit : quia non potuit esse tantus dolor in morte Christi, quantus est dolor debilius omnibus peccatis confessis et confitendis in hac vita.

Tertio arguitur. Quia ad potestatem excellentiæ Christi pertinet dare effectum sacramenti sine sacramento. Ergo purus homo, per indulgentias, quæ non sunt sacramenta, non potest dimittere pœnam, quod (6) est effectus sacramenti.

conclusionem arguit Aureolus (dist. 20, q. 1, art. 1), probando quod Papa potest dare indulgentias, non solum per modum recompensationis et satisfactionis, quod fit accipiendo de merito Christi et sanctorum ; sed etiam auctoritate sibi tradita a Christo, cum dicit (Matth. 16, v. 19), *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis, et quodcumque solveris*, etc., absolute, nihil aliud pro recompensatione dando, potest pœnas, quas voluerit, relaxare. Probatur hoc.

Primo (z). Quia rescripta papalia obtinent vim juris et auctoritatis sanctorum. Cujus ratio est : quia sunt majoris auctoritatis in diffiniendo, cum ipse confirmet et det vim auctoritatibus sanctorum et jurisperitorum. Sed, in rescriptis papalibus, ubi continetur tenor indulgentiæ quam largitur, videtur quod relaxet authentico modo, non autem per modum recompensationis, accipiendo de merito Christi. Non enim continetur in rescripto Papæ, *Voluntas quod de merito Christi, quod tibi applicamus, relaxentur tibi centum dies* ; sed dicitur sic : *Nos ergo de Omnipotentis Dei misericordia et auctoritate Apostolorum Petri et Pauli confisi, relaxamus tibi centum dies*, etc. Ex quibus patet quod ibi non exprimitur nisi Dei misericordia, cujus ministri sumus, et auctoritas Apostolica.

Secundo. Quia dictum fuit Petro (Matth. 16, v. 19) : *Quodcumque ligaveris*, etc. Tunc qui dicit *quodcumque*, nihil excludit. Tunc arguitur sic : Omne vinculum super terram impediens ab ingressu cœli, Papa potest solvere ; et in ejus potestate est authentice relaxare, apud quem est clavium plenitudo. Sed obligatio ad pœnam est vinculum impediens super terram ab ingressu cœli ; nullus enim ingreditur quousque reddat ultimum quadrantem ? Ergo, etc.

Tertio sic. Cui committitur majus, committitur minus. Sed majus est absolvere a culpa, quam a pœna ; et commissum est capiti Ecclesiæ ab omni culpa, sine exceptione, absolvere. Ergo, etc.

Quarto. Quia claves non solum extendunt se ad culpam, sed ad pœnam. Sed in aliquo sacramento quandoque potest relaxari tota pœna, sicut in baptismo. Ergo videtur quod datum sit alicui in Ecclesiâ, maxime principi, quod, saltem ministrando sacramentum penitentię, possit totam pœnam relaxare : nam relaxatio culpæ fit mediante sacramento, relaxatio pœnæ fit absolute, licet quandoque fiat etiam mediante sacramento. — Hæc Aureolus.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

(z) *Primo.* — Om. Pr.

III. Argumenta Aureoli. — Contra eandem

(z) *Primo.* — Om. Pr.

(6) *quod.* — quæ Pr.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

AD ARGUMENTA CONTRA SECUNDAM
CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Durandi. — Quantum ad tertium articulum, respondendum est objectionibus supradictis. Et quidem

Ad primum Durandi, negatur minor. Nec valet probatio. Quia, sicut recitatum est in probatione conclusionis secundae, Paulus, *Colossens.* (v. 24), testatur se implere ea quae desunt passioni Christi in suo corpore, etc. Quod exponens beatus Thomas in *Postilla* (x), sic dicit: « Haec verba pravum possent habere intellectum: scilicet quod Christi passio non esset sufficiens ad redemptionem, sed additae sunt passionibus sanctorum ad complendum. Sed hoc est haereticum: quia sanguis Christi est sufficiens ad redemptionem etiam multorum mundorum, 1. Joann. 2 (v. 2), *Ipse est propitiatio*, etc. Sed intelligendum est quod Christus et Ecclesia est una persona mystica, cujus caput est Christus, corpus autem omnes justī, quilibet autem justus quasi membrum hujus capitis. Deus autem ordinavit in sua praedestinatione quantum meritorum debeat inferri per totam Ecclesiam, tam in capite quam in membris, sicut et praedestinavit numerum electorum. Et inter haec merita praecipue sunt passionibus sanctorum martyrum (6). Sed Christi, scilicet capitis, merita sunt infinita; sanctus vero quilibet exhibet aliqua merita secundum suam mensuram. Ideo dicit Apostolus: *Adimpleo ea quae desunt passioni Christi*, id est (γ), totius Ecclesiae, cujus caput est Christus. *Adimpleo*, id est, addo mensuram meam; et hoc *in carne*, id est, ego ipse patiens in carne, vel quae desunt in carne mea. Hoc enim deerat: quia sicut Christus passus est in corpore suo, ita pateretur in Paulo membro suo; et hoc *pro corpore quod est Ecclesia*, quae erat redimenda per Christum. Sic etiam omnes sancti patiuntur propter Ecclesiam, quae ex eorum exemplo roboratur. Glossa: *Passiones adhuc desunt, eo quod paritoria meritorum Ecclesiae nondum est plena; nec adimplebitur nisi cum saeculum fuerit finitum*. Paritoria autem est vas, vel domus, ubi pariter multa inferuntur. » — Haec ille. — Concordat Nicolaus de Gorran, in *Postilla* super eodem loco, dicens: « Passiones quas Christus sustinuit, et fideles ejus sustinent, sunt quasi quaedam res publica Ecclesiae, et thesaurus ejus, in quo quilibet ponit partem

suam: sicut in vase ad eleemosynam posito super mensam omnes pariter ponunt, donec impleatur; et ideo vocatur paritoria, quia omnes ibi pariter ponunt. De isto thesauro fiunt ita largae indulgentiae. Iste autem thesaurus non erit plenus nisi in fine saeculi. » — Haec ille. — Et concordat Glossa ordinaria. Ex quibus patet quod non solum passio Christi, immo passionibus aliorum sanctorum repouuntur in thesauro meritorum Ecclesiae, ad utilitatem totius Ecclesiae. Et hoc intendebant sancti martyres, implicite vel explicite, scilicet quod merita eorum prodesse non solum sibi, sed etiam aliis, sicut orabant et jejunabant pro eis. Et sic patet quod argumentum illud non habet colorem; potissime cum charitas faciat merita singulorum esse omnibus communia, ut sancti dicunt.

Ad secundum dicitur, negando minorem. Licet enim passionibus martyrum sint sufficienter praemiatæ, vel in futurum praemiandæ in ipsis, ex illa parte qua sunt meritoriae essentialis praemii, non tamen in quantum sunt satisfactoriae, vel meritoriae accidentaliter praemii; sed possunt in aliis habere effectum et praemium, puta liberationem a reatu poenae. Et ideo hoc argumentum multiplicem patitur calumniam, sicut ostendit Petrus de Palude (dist. 20, q. 4), sic inquit: « Contra hanc rationem videtur. Quia Deus nec Christum nec alium remunerat citra meritum, sed ultra. Unde, cum praemium correspondeat merito, maxime si est meritum condigni, quod si est in aliquo, fuit in Christo, injustitia videretur quod Christus plus meruisset quam recepisset. Quantum enim sibi meruit, tantum in se recepit; et quantum aliis meruit, tantum in se recipient (x). Unde omne Christi meritum, vel alterius, est perfecte remuneratum, vel remunerandum in persona illius pro quo factum est. Unde, si propter hoc nihil restat de meritis sanctorum, per consequens nec de merito Christi, qui habet non solum quod meruit, sed plus quam meruit, et quod non meruit, scilicet gloriam animae. — Praeterea, non est magis remuneratum vel remunerabile quod fecerunt sancti mortui, quam illud quod faciunt vivi nunc. Sed, non obstante quod *oratio orantis in sinum orantis convertatur* (Psalm. 34, v. 13), et sic quod omne bonum quod homo faciat pro se, vel pro alio, super caput ejus ad plenam remunerationem revertatur; nihilominus tamen unus pro alio satisfacere potest, et satisfactio prodest alii, quando unus pro alio satisfacere intendit. Ergo quia sancti non solum pro se, sed etiam pro corpore Christi, quod est Ecclesia, bona agere et mala pati volebant (sicut Paulus dicit (2. *Timoth.* 2, v. 10): *Omnia facio propter electos, ut ipsi salutem consequantur*), licet eis sit remuneratum, nihilominus pro nobis potest satisfactorium esse. —

(x) Exposit. in epist. ad Coloss., cap. 1, lect. 6.

(6) *martyrum*. — Om. Pr.

(γ) *id est*. — et Pr.

(x) *recipient*. — *recipiet* Pr.

Unde dicendum quod opus bonum pœnale sanctorum potest considerari dupliciter. Uno modo, in quantum est meritorium; et sic non transgreditur personam; nisi solum meritum Christi, qui sibi et aliis plus meruit quam accepit vel recepturus sit in seipso. Secundo modo, prout est satisfactorium; et sic multi plus satisfecerunt quam debuerunt. Licet enim pœna purgatorii sit major omni pœna mundi, non tamen sequitur: *Tale peccatum meretur talem pœnam in purgatorio, ergo gravissimam in mundo*; alias nullus posset pati pœnam ultra culpam, cum a veniali nullus sit immunis; cum tamen dicat Job. (cap. 6, v. 2 et 3): *Utinam appenderentur peccata, quibus iram merui; et calamitas, quam patior, in statera! Quasi arena maris hæc gravior appareret.* — Item, licet homo non possit facere bonum pro alio, quin mereatur; sic tamen potest solvere pro alio, quod non liberat se, sed illum solum. Unde satisfactio quam homo pro alio facit; sibi quidem est meritoria, et non illi; sed illi est liberatoria, et non sibi. Quia ergo sancti plus sustinuerunt quam meruerunt (α), hoc autem non solum animo merendi, sed satisfaciendi, pro se quidem primo, deinde pro omnibus indigentibus, secundum ordinationem Ecclesiæ; ideo illis primo cedit in satisfactionem, secundum æqualitatem culpe et pœnæ; sed residuum, quod nihil potuit liberare de obligatione totaliter soluta, vel perditum fuit (quod non est dicendum), vel reservatur nobis indigentibus. Sicut enim si homo solvat communi debitori plus quam debeat, dicens quod (β) si totum a se non debetur, cedat in solutum residuum pro socio, sic acquitat eum; sic in proposito. Et ideo, etc. In hoc ergo conveniunt sancti cum Christo, in his quæ fuerunt supererogationis, quod aliquid posuerunt in thesauro Ecclesiæ, sicut Christus. Sed in hoc disconveniunt, quod tota satisfactio Christi cessit in thesaurum pro cæteris, et nihil pro se (quia nullus debitor fuit, nec pœnæ originalis, nec actualis; et quia ab eo est (γ) thesaurus infinitus); alii autem sancti non sic. Beata autem Virgo medio modo se habuit: quia de suis pœnalitatibus illud solum pro ea satisfecit, quod erat pœna peccati originalis, sicut mors naturæ, cujus ipsa debitor fuit; reliquæ autem ejus pœnalitates sponte assumptæ totæ nobis cedunt, non illi, quæ nullius culpe actualis rea fuit. Et idem est de martyrio Innocentium, et aliorum qui nec venialiter peccaverunt. — Quod autem aliqui dicunt, quod nec diminutio nec remissio in sacramentis est, nisi per solutionem factam de passione Christi, — non videtur verum: quia in baptismo non est solutio pœnæ, nec a Christo, nec

ab alio; quia dicit Ambrosius (α), quod in baptismo gratia Christi omnia condonat gratis; ubi autem est plena solutio, non est gratuita donatio, vel remissio. » — Hæc Petrus, et bene quoad multa, præter ultimum.

Cum autem Durandus instantias per Petrum allegatas nititur evadere, — dicitur primo, quod illud quod dicit de Christo, non valet. Quia Petrus non dicit quod omnia merita Christi sufficienter fuerint remunerata in ipso Christo, quasi ipse in se receperit sufficiens præmium omnium suorum meritorum; sed solum vult quod omne meritum Christi est sufficienter remuneratum vel remunerandum in persona illius pro quo factum est, et cui meruit, saltem ad voluntatem ipsius Christi, cui datum vel dandum est æquale præmium, in se vel in alio, quantum et pro quanto intendebat. — Nec valet quod dicit Durandus, quod merita Christi non fuerant remunerata in seipso visione vel fruitione beatifica. Quia merita Christi hoc non merebantur; nec voluntas Christi creata, vel increata, ordinavit omnia sua merita ad tale præmium in se recipiendum, sed ad aliud, vel in alio a se; et hoc obtinuit, vel habiturus est. Et sic quod dicit de remuneratione meritorum Christi, non valet; et instantia Petri adhuc stat contra conclusionem Durandi. Et, ultra hoc, dicta Durandi videntur contradictionem implicare: quia ex una parte dicit quod Christus per passionem suam non meruit sibi ipsi beatificam visionem, aut fruitionem (et in hoc conveniunt omnes doctores); ex alia vero parte dicit quod meritum passionis non fuit sufficienter remuneratum in seipso, quia non per visionem beatificam, aut fruitionem; in quo videtur dicere quod non est sibi redditum illud quod merebatur, scilicet visio beatifica; et sic videtur dicere quod meruit visionem beatificam, et quod eam non meruit; quod est contradictio.

Dicitur secundo, quod illud quod dicit de operibus pœnalibus sanctorum, non valet. Supponit enim quod opera pœnalia sanctorum non possunt post mortem eorum cedere in satisfactionem pro pœna debita viventibus, et quod passionibus illorum nihil relinquunt in Paritoria vel thesauro Ecclesiæ; cujus oppositum dicit Paulus, et Glossa ordinaria. Item, supponit quod nullus vivens possit satisfacere pro futuris, sed solum pro præsentibus, vel præteritis; et quod opera pœnalia sanctorum non prosunt post mortem illorum, nisi sibi ipsis, ad aliquod præmium accidentale consequendum; et quod de suis operibus pœnalibus, ut pœnalia sunt, quibus in via satisfecerunt pro aliis vel pro se, non habebunt aliquod

(α) *sustinuerunt quam meruerunt.* — *sustinuerint quam meruerint* Pr.

(β) *quod* — Om. Pr.

(γ) *est.* — Om. Pr.

(α) Non sunt hæc Ambrosio attribuenda. Reperiuntur in appendice ad opera ejus, Comment. in Epistol. ad Romanos, cap. XI (Migne, Patrol. latin., tom. XVII). — Cfr. § *Est enim penitentia*, dict. Grat. post can. 87, dist. 1, de Pœnitentia. Item, can. 99, dist. 4, de Consecr.

præmium accidentale, sed solum de pœnalibus non satisfactoriis. Ex quo sequitur quod aliquis actus meritorius privatur aliquo præmio æterno, ex hoc solo quia fuit actus iustitiæ, et, ut sic, solum temporaliter præmiatur: id est, quod obest homini satisfacere in via pro alio, vel pro se; quorum oppositum tenet communis schola. Ideo illa opinio tanquam extranea et litigiosa repudianda est. Unde sanctus Thomas, præsentī distinctione, q. 1, art. 3, q^{da} 2, in solutione quinti, sic dicit: « Causa pro qua datur indulgentia, non requiritur ad hoc quod secundum eam debeat mensurari remissio pœne, sed ad hoc quod intentio illorum quorum merita communicantur, ad ipsum pervenire possit (α). Bonum autem unius continuatur alteri dupliciter. Uno modo, per charitatem; et sic etiam sine indulgentiis aliquis est particeps omnium bonorum quæ fiunt in Ecclesia, si sit in charitate. Alio modo, per intentionem facientis; et sic per indulgentias, si causa legitima adsit, potest intentio illius qui pro utilitate Ecclesiæ operatus est, ad istum continuari. » — Hæc ille. — Item, ibidem, in principali solutione, sic dicit: « Quantitas effectus consequitur quantitatem suæ causæ. Causa autem remissionis pœnæ in indulgentiis non est nisi abundantia meritorum Ecclesiæ, quæ se habent sufficienter ad totam pœnam expiandam. Non autem causa remissionis effectiva, est vel devotio, aut labor, aut datum recipientis, aut causa pro qua fit indulgentia. Unde non oportet secundum aliquod illorum mensurare quantitatem remissionis, sed ad merita Ecclesiæ; quæ semper abundant; et ideo secundum quod applicantur ad istum, secundum hoc remissionem consequitur (β). Ad hoc autem quod applicantur isti, requiritur auctoritas dispensandi istum thesaurum; et unio ejus cui dispensatur, ad eum qui merebatur, quod est per charitatem; et ratio dispensationis, secundum quam salvatur intentio eorum qui opera meritoria fecerunt. Fecerunt enim ea ad honorem Dei, et utilitatem Ecclesiæ in generali. Unde quæcumque causa adsit, quæ in utilitatem Ecclesiæ et honorem Dei vergat, sufficiens est ratio indulgentias faciendi. Et ideo dicendum quod indulgentiæ simpliciter tantum valent quantum prædicantur, dummodo ex parte dantis sit auctoritas, ex parte recipientis charitas, ex parte causæ pietas, quæ comprehendit honorem Dei et utilitatem proximi. Nec in hoc nimis (γ) fit magnum forum de misericordia Dei, ut quidam dicunt; nec divinæ iustitiæ derogatur; quia nihil de pœna dimittitur, sed unius pœna alteri computatur. » — Hæc ille.

II. Ad argumenta quorundam. — Ad pri-

(α) possit. — possint Pr.

(β) consequitur. — consequuntur Pr.

(γ) nimis. — Om. Pr.

imum eorum quæ secundo loco contra eandem conclusionem inducuntur, dicitur quod, ad hoc quod aliqua pœna sit sufficienter pro aliquo peccato satisfactoria, non requiritur quod sit æqualis, vel tanta intensive in pœnalitate, vel tanta extensive in duratione, quanta est pœna quam talis culpa meretur in alio sæculo; sed ad hoc sufficit quod talis pœna, vel toleratio voluntaria illius, æque vel plus sit accepta Deo, cui fit satisfactio, quam culpa fuit displicens Deo et offensiva ejus. De hoc sanctus Thomas, 3 p., q. 48, art. 2, sic dicit: « Ille proprie satisfacit pro offensa, qui exhibet offenso illud quod æque vel magis diligit quam oderit offensam. Christus autem, ex charitate et obedientia patiendo, majus aliquid Deo exhibuit quam exigeret recompensatio totius offensæ humani generis. Primo quidem, propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur. Secundo, propter dignitatem vitæ suæ, quam pro satisfactione ponebat, quæ erat vita Dei et hominis. Tertio, propter gravitatem passionis et magnitudinem doloris assumpti. Et ideo passio Christi non solum fuit sufficiens, sed etiam superabundans satisfactio pro peccato humani generis, secundum illud 1. Joan. 2 (v. 2): *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* » — Hæc ille. — Item, q. 46, art. 6, in solutione tertii, sic dicit: « Dolor animæ separate patientis pertinet ad statum future damnationis, quæ excedit omne malum præsentis vitæ, sicut sanctorum gloria excedit omne bonum præsentis vitæ. Unde, cum diximus Christi dolorem esse maximum, non comparavimus ipsum dolori animæ separate. » — Hæc ille. — Et tamen, in eodem articulo, dicit quod dolor Christi patientis, et ejus quantitas, proportionabatur magnitudini fructus qui inde sequebatur, et satisfactioni pro omnibus peccatis humani generis. Patet ergo quod non oportet, ad perfectam satisfactionem, quod satisfaciens patitur tantum dolorem, vel tantam pœnalitatem, quantum merebatur in alio sæculo peccator pro quo satisfaciit.

Verum est quod Petrus de Palude aliter dicit ad hoc argumentum. Dicit enim (dist. 20, q. 4) quod « Christus non solum omnibus meruit, sed pro omnibus satisfecit: quia suppositum agebat et patiebatur; unde non solum actio merens, sed etiam passio satisfaciens infinita est. Non est ergo ex insufficientia quod passio Christi in sacramentis non solvit, sed ex ordinatione Dei, qui gratis remittit. Et quod dicitur, quod reatus pœnæ non dimittitur nisi quia pœna solvitur, — non est verum. Quia sicut tota obligatio ad pœnam potest tolli liberali quittance creditoris, sine totali solutione; sic etiam pars potest remitti, sine partiali solutione. Dicere autem quod Deus, in sacramentis, in quibus maxime liberalis existit (unde et sacramenta gratiæ vocantur); nihil gratis remittat, nec condonet, nisi quan-

tum sibi solvitur, aut de thesauro communi Ecclesiæ, aut de bono thesauro cordis, vel corporis, vel oris, proprie est dicere Deum illiberalem; et, licet in hoc esset liberalitas hominis Christi, nobis communicantis divitias suæ poenalitatis, in hoc tamen in nullo est liberalitas Dei, qui nihil de suo nobis donat. Propter quod, melius dicitur quod in sacramentis est liberatio a tota poena, vel partiali, non ex solutione, sicut in indulgentiis, sed ex liberali Dei remissione; ex merito quidem Christi, id est, ex amore Christi; sed non ex solutione Christi, qui, etsi (α) pro peccato naturæ (β) solvit et satisfecit, non sic tamen pro peccato personæ (γ). — Sed, cum ultra infinitum nihil sit, et unum infinitum aliud consumat vel attingat, et poena peccati originalis esset infinita, et intensive, quia privat bono infinito, et extensive, quantum est de se (ut patet de pueris in limbo, quorum poena non finietur); ergo satisfactio, quamvis fuerit infinita, exhausta tamen fuit tollendo poenam in baptizatis. Nihil ergo remanet ad solvendum in indulgentiis, vel pro actualibus peccatis. — Ad quod dicendum est (δ), quod in infinitis quæ sunt unius rationis, unum aliud non excedit. Sed infinitas Dei, quæ est interminabilis vitæ tota simul et perfecta possessio, omnem aliam, et infinitas alias, si essent, excedit. Quia omnis infinitatis entis et possibilis (ε), est causa æquivoca principalis; ergo major; item causa voluntaria; et sic potest finire omne quod est infinitum. Unde virtus divinæ infinitatis ad infinita se potest extendere, et adhuc illa excedit; cum omnia ad eam comparata, sint finita, immo sint nihil; quia potest illorum infinitatem ad finitatem redigere, et eorum entitatem ad nihilitatem. Ergo passio Christi, inquantum meritoria, et inquantum satisfactoria, est infinita ratione suppositi, quod omnes infinitates existentes et posibles excedit; quia omnem poenam damni et sensus infinitam potest facere finitam et nullam. Alioquin sic argui posset, quod passio Christi pro uno solo posset satisfacere, cuius poena est infinita, et non pro duobus; sicut prius arguebatur, quod pro originali, et non actuali; nisi diceretur quod dictum est. » — Hæc Petrus; et male quoad aliqua, in quibus videtur contrariari beato Thomæ et veritati.

Primum est, quod in baptismo et aliis sacramentis non fit solutio de thesauro Ecclesiæ, nec de merito aut satisfactione Christi, sed liberalis condonatio poenæ debitæ. Hoc enim contrariatur dictis sancti Thomæ, 4. *Sentent.*, dist. 4, q. 2, art. 1,

(α) Christi, id est, ex amore Christi; sed non ex solutione Christi, qui, etsi. — id est, amore Christi, qui et scilicet Pr.

(β) naturæ. — nec Pr.

(γ) personæ. — per se Pr.

(δ) est. — Om. Pr.

(ε) possibilis. — potentialis Pr.

q^{ua} 2, ubi arguit sic (primo loco): « Sicut dicit Augustinus (super Psalm. 44 et 58), peccatum aut homo punit; aut Deus. Si ergo homo in seipso non puniat peccatum quod commisit, a Deo punietur; et ita per baptismum actualis peccati poena non totaliter tollitur. » Item, secundo, arguit sic: « Culpa non potest ordinari nisi per poenam. Sed Deus inordinatum nihil relinquit. Ergo non dimittit, quin pro culpa aliquam poenam infligat; et sic baptismus non absolvit ab omni poena. » Ecce argumentum. Sequitur responsio: « Dicendum, inquit, quod Christus per mortem suam sufficienter satisfecit pro peccatis totius humani generis, etiam si essent multo plura. Et quia homo per baptismum in morte Christi baptizatur, et ei commoritur et consepelitur, ut dicitur, *Romanor.* 6 (v. 3 et 4), ideo baptismus, quantum in se est, totam efficaciam passionis Christi in baptizatum influit; et, propter hoc, absolvit eum a poena satisfactoria, non solum a culpa. — Ad primum ergo dicendum, quod per baptismum homo incorporatur Christo, et efficitur membrum ejus. Et ideo poena quam Christus sustinuit, reputatur isti in satisfactionem: quia, si patitur unum membrum, compatiuntur cætera, ut dicitur, 1. *Corinth.* 12 (v. 26). Et ideo Deus in Christo peccata illa ponit, sicut dicitur, *Isaïæ* 53 (v. 6): *Posuit in eo iniquitatem omnium nostrum.* — Ad secundum, dicendum quod poena ordinat culpam dupliciter. Uno modo, ut satisfaciens; et sic culpa remanet ordinata per satisfactionem Christi. Alio modo, ut medicina sanans, vel resecans membrum insanabile; et sic culpa in baptizatis ordinatur, ut sanata per gratiam oppositam. » — Hæc ille. — Similia dicit, 3 p., q. 69, art. 2: « Per baptismum, inquit, aliquis incorporatur morti et passioni Christi, secundum illud *Romanor.* 6 (v. 8): *Si mortui sumus cum Christo, credimus quia etiam simul vivemus cum eo.* Ex quo patet quod omni baptizato communicatur passio Christi ad remedium, ac si ipse passus et mortuus esset. Passio autem Christi est sufficiens satisfactio pro peccatis omnium hominum. Et ideo ille qui baptizatur, a reatu omnis poenæ sibi debitæ pro peccatis liberatur, ac si ipse sufficienter satisfecisset pro omnibus peccatis suis. — Ad primum ergo dicendum quod, quia poena passionis Christi communicatur baptizato, inquantum fit membrum Christi, ac si ipse poenam illam sustinuisset, ejus peccata remanent ordinata per poenam passionis Christi. » — Hæc ille. — Ex quibus patet quod in baptismo, et aliis sacramentis, non fit condonatio poenæ nisi cum perfecta satisfactione et solutione; cuius oppositum dicit Petrus. Et illo modo debet intelligi illud Ambrosii (α) dicentis quod baptismus omnia condonat: scilicet

(α) Cfr. pag. 407, col. 2, not. α.

quia non requirit quod baptizatus per se satisfaciat; sed Christus pro eo satisfactionem dedit.

Secundum in quo deficit Petrus, est quia dicit quod, si Deus non condonaret per sacramenta aliquid de pena debita, sine satisfactione vel solutione, ipse esset illiberalis, etc. Hoc enim non valet; immo sua liberalitas et misericordia magis ostenditur hoc modo quam illo, quia communicat nobis unde possimus satisfacere. De hoc, in suo simili, sanctus Thomas, 3 p., q. 46, art. 1, in solutione tertii argumenti, sic dicit: « Hominem liberari per passionem Christi, conveniens fuit et misericordiae et iustitiae ejus. Iustitiae quidem: quia per passionem suam Christus satisfecit pro peccato humani generis; et ita homo per Christi iustitiam liberatus est. Misericordiae vero: quia, cum homo per se satisfacere non posset pro peccato totius naturae humanae, Deus Filium suum misit, secundum illud Romanor. 3 (v. 24 et 25), *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quae est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem ipsius*. Et hoc fuit abundantioris misericordiae quam si peccata absque satisfactione dimisisset. Unde dicitur, Ephesior. 2 (v. 4 et 5): *Deus, qui dives est in misericordia, propter charitatem nimiam (α) qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo Jesu*. » — Haec ille. — Item, 3. *Sentent.*, dist. 1, q. 1, art. 2, in solutione quarti, sic dicit: « Quamvis Deus sit summe misericors, tamen sua misericordia in nullo iustitiae ejus obviat. Misericordia enim quae iustitiam tollit, magis stultitia quam virtus dici debet; et illa Deum non decet. Propter quod Deus misericordiam infinitam sic manifestare voluit, ut in nullo iustitiae ejus derogaret. Quod factum est, dum pro nobis homo factus est, ut pro nobis satisfaceret. In quo etiam ejus abundantior misericordia ostensa est ad nos, quam si peccatum sine satisfactione dimisisset, inquantum naturam nostram magis exaltavit, et pro nobis mortem pertulit. » — Haec ille. — Et sicut ipse dicit de misericordia, ita dicendum est de liberalitate, quod magis ostenditur, dum satisfacit pro nobis, quam si sine satisfactione peccata dimitteret; potissime quia a nobis parvam satisfactionem exigit, et citra condignum, sed tamen ipse satisfecit pro nobis ultra condignum. Et ad hunc sensum debet intelligi illud quod dicit, 3. *Sentent.*, dist. 20, q. 1, art. 1, q^{1a} 3, in solutione tertii, ubi sic dicit: « Quantum est de potentia Dei absoluta, Deus posset peccatum absque omni (β) pena dimittere; nec injustus esset, si hoc faceret. Sed quantum est ex parte istius qui peccavit, secundum ordinem quem nunc Deus rebus ordinavit et imposuit, non potest peccatum congrue sine pena dimitti.

(α) nimiam. — nostram Pr.
(β) omni. — omnium Pr.

Nec sequitur, si congrue pars poenae dimittitur, quod etiam congrue tota poena dimittatur, propter duo. Primo, quia effectus habet aliquid ab agente, et aliquid a recipiente. Unde sicut, in collatione divinatorum donorum, donum collatum ex parte dantis elevat recipientem supra statum suum, ex parte autem recipientis est infra modum quem Deus influit; ita, in remissione peccatorum, oportet quod sit aliquid ex parte misericordiae remittentis, ut aliquid de pena debita remittatur, et aliquid ex parte recipientis, ut scilicet in aliquo puniatur. Secundo, quia remissio poenae quae fit aliis hominibus, praecipue poenae satisfactoriae, fundatur super virtutem satisfactionis Christi, quae superabundavit ad amovendas omnes poenas, quantum in se fuit. Unde oportet quod particulata satisfactio fundetur super satisfactionem Christi condignam, sicut imperfectum in quolibet genere oritur ex perfecto. » — Haec ille.

Tertium in quo deficit Petrus, est quod Deus, communicando nobis passionem Christi, nihil de suo donat, sed solum Christus ut homo. Istud enim nihil valet. Quia (α), in tali communicatione, Christus ut Deus, immo tota Trinitas, plus communicat nobis quam Christus ut homo. Nam, licet solus Christus passus sit secundum humanitatem, et non divinitas, nec Trinitas, nec Pater, aut Spiritus Sanctus, tamen alia ratio reformat pactum: quia valor illius passionis et satisfactionis, vel meriti, fuit principaliter ex charitate et ex bona voluntate Christi, quae duo sunt a tota Trinitate; item, ex acceptione divina, quae communis est toti Trinitati; item, ex concomitantia divinitatis, cui humanitas erat unita, et erat ejus instrumentum, ex qua principaliter habebat valorem infinitum omne Christi meritum, et quaelibet ejus satisfactio, actio vel passio. Unde sanctus Thomas, 3 p., q. 48, art. 2, arguit sic, tertio loco: « Satisfactio importat aequalitatem quamdam ad culpam, cum sit actus iustitiae. Sed passio Christi non videtur esse aequalis omnibus peccatis generis humani: quia Christus non est passus secundum divinitatem, sed secundum carnem, secundum illud, 1. Petri 4 (v. 1), *Christo in carne passo*; anima autem, in qua non est peccatum, potior est quam caro. Non ergo Christus passione sua satisfecit pro peccatis nostris. » Ecce argumentum. Sequitur responsio: « Dicendum, inquit, quod dignitas carnis Christi non est aestimanda solum secundum carnis naturam, sed secundum personam assumentem, inquantum scilicet erat caro Dei, ex quo habebat infinitam dignitatem. » — Haec ille. — Simile dicit, 3. *Sentent.*, dist. 20, q. 1, art. 3, in solutione secundi: « Vita, inquit, corporalis Christi habebat quemdam infinitum valorem ex divinitate conjuncta, inquantum non erat vita puri hominis,

(α) Quia. — quare Pr.

sed Dei et hominis; et ideo poterat esse sufficiens recompensatio vite spiritualis, et precipue ratione charitatis eximie ex qua offerebatur. » — Hæc ille. — Cætera dicta Petri possunt stare.

Ad secundum patet responsio ex dictis Petri in præcedenti solutione.

Ad tertium respondet sanctus Thomas, præsentī distinctione, q. 1, art. 3, q^{1a} 1, in solutione tertii argumenti, dicens quod « effectus absolutionis sacramentalis, est diminutio reatus; et hic effectus non inducitur per indulgentias; sed pro eo faciens indulgentias, solvit pœnam quam debebat, de bonis communibus Ecclesiæ ». — Hæc ille. — Item, ibidem, in solutione secundi, sic dicit: « Ille qui indulgentias suscipit, non absolvitur, simpliciter loquendo, a debito pœnæ; sed datur sibi unde debitum solvat. » — Hæc ille.

Durandus vero ad argumentum istud sic ait (dist. 20, q. 3): « Duplex, inquit, est effectus sacramenti: primus, qui est remissio culpæ et collatio gratiæ; et secundus, qui est remissio vel diminutio pœnæ. Collatio primi effectus pertinet ad potestatem auctoritatis, et non ad potestatem excellentiæ, nisi meritorie. Collatio autem secundi effectus, qui est remissio vel diminutio pœnæ, potest pertinere non solum ad potestatem excellentiæ, sed etiam ad potestatem ministerii. Si enim purus homo, non habens potestatem, nec excellentiæ, nec ministerii, potest satisfacere pro pœna alteri debita, multo magis hoc potuit Christus, et ille qui constitutus est ab eo summus minister Ecclesiæ, cui commissum est a Christo quod de thesauro passionis Christi possit communicare fidelibus ad expiationem pœnæ quam debent. Supponimus autem quod talis sit Papa; quo non supposito, non apparet via per quam indulgentiæ possent aliquid valere. » — Hæc Durandus.

Petrus vero de Palude sic respondet (dist. 20, q. 4): « Potest, inquit, dici quod sine sacramento habito de facto, vel in voto, nullus effectus sacramenti necessarij proprius conferri potest nisi a Christo. Sed, sacramento habito de facto, vel in voto, contingit habere effectum sine sacramento. Si enim aliquis sit contritus, et antequam sit in mora confitendi, vel conterendo, vel aliter pœnitendo, condignam pœnitentiam fecerit, a satisfaciendo non confitendo absolvitur. Sicut ergo sine sacramento actu suscepto potuit satisfacere pro se de suo, sic et per alium, vel per se (x) de bonis spiritualibus ab alijs sibi concessis, maxime quando sacramentum suscipit voto et facto, et de his ad quæ per sacramentum obligatus est. Unde (6), sicut sine novo sacramento ipsemet satisfacit, qui non habet potestatem excellentiæ; sic et si Papa, vel alius

minister Ecclesiæ det sibi unde solvat, non est hoc supplere vicem sacramenti, quod etiam sine potestate ministerii (x) fieri potest. » — Hæc Petrus, et bene.

Solutio autem Durandi implicat aliqua falsa: puta quod remissio culpæ et collatio gratiæ nullo modo pertineat effective ad potestatem excellentiæ Christi, sed solum meritorie. Hoc enim falsum est. De hoc sanctus Thomas, 3 p., q. 64, art. 3, sic dicit: « Interiorem sacramentorum effectum operatur Christus, et secundum quod Deus, et secundum quod homo; aliter tamen et aliter. Nam, secundum quod est Deus, operatur in sacramentis per auctoritatem; secundum autem quod est homo, operatur ad interiores effectus sacramentorum meritorie et efficienter, sed instrumentaliter. Dictum est enim (3 p., q. 48) quod passio Christi, quæ competit ei secundum humanam naturam, causa est nostræ justificationis et meritorie et effective: non quidem per modum principalis agentis, sive per auctoritatem; sed per modum instrumenti, inquantum humanitas est instrumentum divinitatis ejus. Sed tamen, quia est instrumentum conjunctum divinitati in persona, habet quamdam principalitatem et causalitatem respectu instrumentorum extrinsecorum, quæ sunt ministri Ecclesiæ et ipsa sacramenta. Et ideo, sicut Christus, inquantum Deus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis; ita, inquantum homo, habet potestatem ministerii principalis, sive potestatem excellentiæ. Quæ consistit in quatuor. Primo quidem, in hoc quod meritum et virtus passionis ejus operatur in sacramentis. Et quia virtus passionis ejus copulatur nobis per fidem, ideo secundo ad potestatem excellentiæ, quam Christus habet in sacramentis, pertinet quod in ejus nomine sacramenta sanctificantur. Et quia ex institutione sacramenta virtutem obtinent, inde est quod tertio ad excellentiam potestatis Christi pertinet quod ille, qui dedit virtutem sacramentis, potuit instituere sacramenta. Et quia causa non dependet ab effectu, sed potius e converso, ideo quarto ad excellentiam potestatis Christi pertinet quod ille potuit effectum sacramentorum sine exteriori sacramento conferre. » — Hæc ille. — Similia dicit, 4. *Sentent.*, dist. 5, q. 1, art. 1. Ex quibus patet quod solutio Durandi implicat falsum.

Solutio vero Petri non videtur calumniabilis, nisi pro quanto et si vellet innuere quod indulgentiæ Ecclesiæ possunt valere alicui ante actualem suspensionem sacramenti pœnitentiæ, et quod sufficeret votum suscipiendi sacramentum. Hoc enim videtur esse falsum, et contra communem formam concedendi indulgentias, qua dicitur: *Concedimus omnibus vere pœnitentibus et confessis tot dies indulgentiæ*, etc. Insuper, communiter tenetur quod

(x) vel per se. — verum Pr.

(6) Unde. — Om. Pr.

(x) ministerii. — ministri Pr.

tales indulgentiæ valent ad expiationem pœnæ quæ restat post actualem absolutionem sacerdotis. Et iste modus dicendi est securior; quem tenet sanctus Thomas, ubi supra (dist. 20, q. 1, art. 3). Dicit enim in præsentī distinctione, ut supra recitatum fuit in probatione primæ conclusionis, quod « hujusmodi indulgentiæ valent quantum ad forum Ecclesiæ, et quantum ad iudicium Dei, ad remissionem pœnæ residuæ post contritionem, confessionem et absolutionem, sive sit injuncta, sive non. » Item, art. 5 ejusdem quæstionis, in solutione primæ quæstiunculæ, dicit quod « in omnibus indulgentiis sit mentio de vere contritis et confessis ». Item, secundo *Quodlibeto*, quæstione ultima, sic dicit : « Ad hoc quod indulgentia alicui valeat, tria requiruntur. Primo, causa pertinens ad honorem Dei, vel ad necessitatem aut ad utilitatem Ecclesiæ. Secundo, auctoritas in eo qui facit : Papa enim potest principaliter; alii vero in quantum accipiunt potestatem ab eo, vel ordinariam, vel commissam seu delegatam. Tertio, requiritur ut sit in statu salutis ille qui indulgentiam vult percipere. Et hæc tria designantur in littera papali : nam causa conveniens designatur in hoc quod præmittitur (α) de subsidio Terræ Sanctæ; auctoritas vero, in hoc quod sit mentio de auctoritate Apostolorum Petri et Pauli, et ipsius Papæ; charitas autem recipientis, in hoc quod dicitur, *vere pœnitentibus et confessis*. Non dicit, *et satisfaciētibz* : quia indulgentia non excusat a contritione et confessione, sed cedit in locum satisfactionis. » — Hæc ille. — Sed, his non obstantibus, videtur mihi, cum Durando (dist. 20, q. 4), quod Papa posset, si vellet, concedere indulgentias vere contritis, et valeret eis ante actualem confessionem ad satisfactionem pro peccatis, licet communiter oppositum sonent litteræ papales; quia etiam multi Praelati dant indulgentias eis qui sunt in statu gratiæ, vel erunt infra octo dies, non faciendo mentionem de confessione. Et sic dicta solutio Petri bona est. Sed sanctus Thomas loquitur de indulgentiis quas Papa communiter concedit in suis rescriptis.

III. Ad argumenta Aureoli. — Ad primum Aureoli contra eandem conclusionem, dicitur, negando minorem, scilicet quod ex verbis rescriptorum habeatur quod Papa det indulgentias modo authentico, sine quacumque applicatione satisfactionis. Nec valet probatio de Dei misericordia : quia sicut Deus in suis operibus nunquam utitur misericordia sine justitia; ita nec minister ejus, quicumque sit, potest uti divina misericordia, discernendo omnem justitiam. Et de hoc beatus Thomas, præsentī distinctione, q. 1, art. 3, in solutione secundæ quæstiunculæ, sic dicit : « Indulgentiæ simpliciter

tantum valent quantum sonant vel prædicantur, ubi dummodo ex parte dantis sit auctoritas, ex parte recipientis charitas, ex parte causæ pietas, quæ comprehendit honorem Dei et proximi utilitatem. Nec in hoc nimis (α) fit magnum forum de misericordia Dei, ut quidam dicunt; nec divinæ justitiæ derogatur; quia nihil de pœna dimittitur, sed unius pœna alteri computatur. » — Hæc ille. — Quod autem addit arguens, de auctoritate papali et Apostolorum Petri et Pauli, non valet : quia auctoritas papalis non se extendit ad relaxandum peccata sine quacumque satisfactione, sed ad hoc quod thesaurum Ecclesiæ possit in satisfactionem fidelibus dispensare, et satisfactionem unius alteri applicare, non autem pro libito relaxare. De hoc sanctus Thomas, 4. *Sentent.*, dist. 18, q. 1, art. 3, q^{la} 4, arguit sic (tertio loco) : « Omnis Christi actio, nostra est instructio. Sed ipse quibusdam peccantibus nullam pœnam imposuit, sed solum emendationem vitæ, ut patet de adultera, Joan. 8. Ergo videtur quod ad arbitrium suum possit sacerdos, qui est Christi vicarius, dimittere totam pœnam, vel partem. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : « Dicendum, inquit, quod Christus habuit potestatem excellentiæ in sacramentis; unde ipse ex auctoritate totum vel partem poterat dimittere, sicut volebat. Nec est simile de his qui operantur tantum ut ministri. » — Hæc ille. — Et ibidem, in solutione principali, multa dicit quæ faciunt ad propositum.

Ad secundum patet solutio per prædicta. Quia major intellecta ad sensum arguentis falsa est. Licet enim Papa plenitudinem clavium habeat, tam ordinis quam jurisdictionis, non tamen habet potestatem excellentiæ; sed solus Christus. Ideo non potest peccata dimittere sine satisfactione, quæ est pars sacramenti pœnitentiæ, sicut Christus poterat.

Ad tertium dicitur primo, quod modus arguendi non valet : quia, si forma illa valeret, concluderet non solum quod Papa ex auctoritate posset sine satisfactione omne peccatum remittere quoad culpam et reatum, immo quod quicumque sacerdos potest remittere omne peccatum quoad reatum, quod potest remittere quoad culpam vel offensam; quod est manifeste falsum. Et patet consequentia : quia, secundum dicta arguentis, majus est absolvere a culpa quam a pœna; multis autem sacerdotibus commissum est absolvere a culpa; ergo, etc. — Dicitur secundo, quod licet majus sit absolvere a culpa quam absolvere a pœna, si utraque absolutio seorsum consideretur; tamen absolvere a culpa et a tota pœna simul, majus est quam absolvere a culpa solum et non a pœna, vel a culpa et ab aliqua parte pœnæ, sed non a tota pœna. Et ideo non oportet quod quicumque committitur secundum, committatur primum. — Dicitur tertio, quod, dato quod

(α) præmittitur. — præmittit Pr.

(α) nimis. — Om. Pr.

semper absolutio a pœna esset quid minus quam absolutio a culpa, non tamen semper (α) decet quod cui committitur majus, committatur minus (β) : quia absolutio a culpa in nullo casu potest esse nociva, nec impeditiva majoris boni; secus est de absolutione a pœna. De hoc sanctus Thomas, 1^a 2^a, q. 87, art. 6, in solutione tertii, sic dicit : « Remota macula, sanatum est vulnus peccati quantum ad voluntatem. Requiritur autem adhuc pœna ad sationem aliarum virium animæ, quæ per peccatum præcedens deordinatæ fuerunt, ut scilicet per contraria curentur. Requiritur etiam ad restituendum æqualitatem justitiæ, et ad removendum scandalum aliorum, ut ædificentur (γ) in pœna, qui scandalizati sunt in culpa. » — Hæc ille. — Et multa alia contra argumentum adduci possunt.

Ad quartum, negatur minor. Nec valet probatio : quia, sicut dictum fuit prius (δ), in baptismo non fit relaxatio pœnæ peccatis debitæ, sine satisfactione, immo cum sufficientissima satisfactione, per meritum et satisfactionem passionis Christi, quæ plenarie transfertur in baptizatum. Item, dato quod Papa, mediante sacramento, possit omnem pœnam remittere, hoc non est nisi per completum sacramentum. Non est autem completum ultimata completionem, nisi quælibet pars integralis sacramenti sit completa, scilicet contritio, confessio et satisfactio. Non est autem completa satisfactio, nisi pœnitens per propria opera pœnalia plenarie satisfaciatur, vel alius pro eo, vel nisi satisfactio Christi et sanctorum sibi per indulgentiam applicetur ab eo qui potest.

De hoc multum bene ad propositum dicit Durandus (dist. 20, q. 3) : « Pœna, inquit, peccato debita, tripliciter potest dimitti. Uno modo, ex mera gratia, quando offensus totam offensam et pœnam offense debitam gratis remittit offendentem. Alio modo, quando aliquis pœnam debitam solvit pro alio, ita quod pœna non condonatur gratis, sed solvitur per alium, de voluntate ejus qui fuit offensus. Tertio modo, quando partim remittitur, partim exsolvitur, quod fit quando magna pœna pro modica remittitur. Primus modus et tertius videntur habere locum in indulgentiis, si attenderetur communis usus hominis. Tunc enim dicitur aliquis indulgere alteri delictum contra eum commissum, quando gratis et totaliter remittit culpam seu offensam et pœnam pro culpa debitam, vel quando magnam pœnam condonat pro modica. Quando autem tota pœna exsolvitur per illum qui peccavit, vel per alium loco ejus (quod pertinet ad secundum modum), non dicitur esse indulta, sed soluta. Sed quia, secundum Hilarium (de Trinitate, lib. 4), non res sermoni, sed sermō

rei debet esse subjectus, ideo magis attendendum est ad veritatem rei quam ad proprietatem sermonis. Constat autem, quod solus Deus potest gratis condonare totam pœnam debitam peccato contra præcepta ejus commissio, vel partem pœnæ; vel ille cui super hoc legitur dedisse potestatem. Non apparet autem quod Deus hanc potestatem dedit hominibus (quos solum fecit ministros novi testamenti, et dispensatores mysteriorum Dei), quod ipsi sine sacramentis, quorum sunt dispensatores, possint gratis condonare pœnam pro peccatis debitam, vel partem ejus. Nec etiam mediantibus sacramentis : nam quando tota pœna dimittitur in baptismo, vel pars pœnæ, virtute clavium, in sacramento pœnitentiæ, non dicitur condonari; sed dicitur quod communicatur meritum passionis Christi, ad dimissionem totius pœnæ in baptismo, vel ad dimissionem partis pœnæ in sacramento pœnitentiæ; ita quod de merito pœnæ Christi exsolvitur tota pœna debita peccato, vel pars ejus. Et ideo communiter sequitur quod modus quo valent indulgentiæ, est per modum solutionis pœnæ peccato debitæ, etc. » — Hæc Durandus, et bene.

Et hæc sufficiant ad argumenta contra conclusiones.

Ad argumentum contra questionem (α), patet responsio per prædicta.

Et hæc de questione sufficiant. De qua benedictus Deus. Amen.

DISTINCTIO XXI.

QUÆSTIO I.

UTRUM PECCATUM VENIALE POSSIT EXPIARI
QUOAD CULPAM PER PŒNAM PURGATORII

CIRCA vigesimamprimam distinctionem 4. Sententiarum, quæritur : Utrum peccatum veniale possit expiari quoad culpam per pœnam purgatorii.

Et arguitur quod non. Quia culpa actualis non deletur nisi per contritionem. Sed post hanc vitam non erit contritio, quæ est actus meritorius : quia tunc non erit meritum, nec demeritum; cum, secundum Damascenum (de Fide Orth., lib. 2, cap. 4), hoc sit hominibus mors, quod angelis casus. Ergo post hanc vitam non dimittitur veniale in purgatorio quoad culpam.

(α) tamen semper. — Om. Pr.

(β) majus, committatur minus. — minus, committatur majus Pr.

(γ) ædificentur. — ædificent Pr.

(δ) Cfr. art. præsent., II, ad primum.

(α) questionem. — conclusionem Pr.